

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ

ESTIMATION OF EFFICIENCY OF MANAGEMENT OF CAPITAL STRUCTURE OF ENTERPRISES OF MACHINE-BUILDING INDUSTRY

Кузенко Т.Б.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

Проноза А.П.

студентка,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

Розглянуто основні підходи до оцінки ефективності управління структурою капіталу підприємств машинобудівної галузі. Визначено підприємства, які потребують групування за основними показниками, що характеризують структуру капіталу підприємства. За допомогою моніторингу показників ефективності управління структурою капіталу підприємств галузі досліджено тенденцію використання фінансових ресурсів підприємства.

Ключові слова: структура капіталу, управління структурою капіталу, власний капітал, залучений капітал, фінансова стійкість, ділова активність.

Рассмотрены основные подходы к оценке эффективности управления структурой капитала предприятий машиностроительной отрасли. Определены предприятия, которые нуждаются в группировке по основным показателям, характеризующим структуру капитала предприятия. С помощью мониторинга показателей эффективности управления структурой капитала предприятий отрасли исследованы тенденции использования финансовых ресурсов предприятия.

Ключевые слова: структура капитала, управление структурой капитала, собственный капитал, привлеченный капитал, финансовая устойчивость, деловая активность.

The main approaches to the estimation of the efficiency of the capital structure management of the enterprises of the machine-building industry are considered. The enterprises that need to be grouped according to the main indicators characterizing the capital structure of the enterprise are identified. Using the monitoring of the efficiency of the management of the capital structure of the enterprises of the sector, the tendency of using the financial resources of the enterprise is investigated.

Keywords: capital structure, capital structure management, equity capital, attracted capital, financial stability, business activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні умови функціонування суб'єктів підприємництва України, що характеризуються високою нестабільністю, вимагають від керівників активізації управлінських рішень у напрямі розширення діяльності та зростання фінансово-економічних показників підприємств. Базою розвитку та подальшого ефективного існування будь-якого підприємства є капітал завдяки здатності генерувати грошові потоки та створювати нову вартість. Тому менеджмент підприємства повинен забез-

печити ефективно управління та своєчасного коригування структури капіталу, оскільки саме оптимальна структура капіталу дає змогу отримувати максимальний прибуток, рентабельність, фінансову стійкість та високі показники ліквідності й платоспроможності. Висока роль капіталу в економічному розвитку підприємства і забезпеченні задоволення інтересів держави, власників і персоналу визначає його як головний об'єкт фінансового управління підприємством, а забезпечення ефективного його використання належить до найбільш відповідальних завдань фінансового менеджменту [1, с. 17].

У зв'язку із цим управління капіталом підприємства на основі залучення й ефективного використання позикових коштів на основі оптимізації його структури є однією з важливих функцій, яка спрямована на забезпечення досягнення високих кінцевих результатів господарської діяльності кожного підприємства. Отже, аналіз джерел фінансування підприємства має винятково велике значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Вагомий внесок в обґрунтування та практичну розбудову теорії ефективності управління структурою капіталу зробили такі видатні науковці, як: І.О. Бланк, В.В. Ковальов, Є.С. Стоянова, Т.В. Теплова, Р. Брейлі, Ю. Брігхем, Дж. Ван Хорн, Л.Дж. Гітман, Т. Головка, І.О. Івашковська, Н. Лахметкіна, Ф. Модільяні, У. Шарп та ін.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є аналіз ефективності управління капіталом підприємства та надання пропозицій щодо його підвищення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проведемо аналіз динаміки та структури загального обсягу та основних складників капіталу підприємств машинобудівної галузі (табл. 1).

Розрахунки, представлені в табл. 1 свідчать, що основним джерелом формування капіталу всіх досліджуваних підприємств упродовж досліджуваного періоду були власні ресурси.

Питома вага власного капіталу ДНВП «Об'єднання «Комунар» упродовж 2014–2016 рр. знаходилася на рівні 59–69%, тобто власний капітал значно перевищував позикові ресурси. Це свідчить про фінансову незалежність підприємства. Але існує негативна тенденція зменшення частки власного капіталу, що може спричинити зниження рівня фінансової стійкості.

Частка власного капіталу ПАТ «Київський завод комунального машинобудування «Коммаш» знаходилася на одному рівні: у 2014 р. – 95,6%, а в 2016 р. збільшилася на 1,6% і становила 96,8%. Підприємство функціонує за рахунок власного капіталу, що свідчить про високий рівень фінансової стійкості підприємства.

Структура капіталу ВАТ «Турбоатом» на 64–78% складається із власного капіталу, позитивним є збільшення частки власного капіталу в 2015 р.

Для ПАТ «Український науково-дослідний і конструкторський інститут хімічного машинобудування» частка власного капіталу становила 94% у 2014 р. і 84% у 2016 р.

Однак ситуація, що склалася на підприємствах галузі, не може вважатися цілком позитивною, оскільки для підвищення рівня рентабельності власного капіталу доцільно залучати позикові кошти.

Зазначимо, що структура позикових коштів ПАТ «Український науково-дослідний і конструкторський інститут хімічного машинобудування» на 100% складається із поточних зобов'язань, а у ДНВП «Об'єднання «Комунар» присутні довгострокові зобов'язання і забезпечення, та їхня частка не перевищує 1,8% у 2014 р. і в 2016 р. вони дорівнюють нулю.

Виходячи з того, що капітал підприємств галузі складається переважно із власного, доцільно проаналізувати його структуру та динаміку (табл. 1).

Таким чином, найбільша питома вага в структурі власного капіталу досліджуваних підприємств належить зареєстрованому капіталу (більше 67% та 44% відповідно) на підприємствах ДНВП «Об'єднання «Комунар» та ПАТ «Український науково-дослідний і конструкторський інститут хімічного машинобудування», додатковому капіталу (98,2%) – у ПАТ «Київський завод комунального машинобудування «Коммаш» та нерозподіленому прибутку (94,8%) – на підприємстві «Турбоатом».

ПАТ «Об'єднання «Комунар», ВАТ «Турбоатом» та ПАТ «Український науково-дослідний і конструкторський інститут хімічного машинобудування» у структурі власного капіталу мають питому вагу резервного капіталу, а у ПАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» він становить 0,03% у 2016 р. та у ПАТ «Київський завод комунального машинобудування «Коммаш» резервний відсутній. ДНВП «Об'єднання «Комунар» та ВАТ «Турбоатом» мають нерозподілений прибуток, усі інші мають нерозподілений збиток, що свідчить про збитковість діяльності підприємств.

Після проведення структурного аналізу капіталу слід перейти до оцінки фінансової стійкості підприємства на базі низки коефіцієнтів, що розраховуються за даними бухгалтерського балансу (табл. 3).

Коефіцієнт фінансової автономії показує ступінь незалежності підприємства від кредиторів, показник, який характеризує частку власних активів у загальній сумі всіх активів підприємства, використаних ним для здійснення статутної діяльності. Мінімальне (нормативне) значення коефіцієнта автономії Кавт > 0,5. Стосовно досліджуваних підприємств відзначимо, що цей показник значно перевищує мінімальне значення. Тобто всі зобов'язання підприємств можуть бути покриті власними активами. Збільшення коефіцієнта автономії ВАТ «Турбоатом» та ПАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» свідчить про більшу фінансову незалежність, підвищення гарантії погашення підприємством своїх зобов'язань. Незначне зниження показника ДНВП «Об'єднання «Комунар» не вплинуло на ступінь незалежності підприємств, коефіцієнт автономії інших досліджуваних підприємств на протязі 2014–2016 рр. майже не змінювався.

Таблиця 1

Аналіз динаміки та структури капіталу підприємств галузі

Показник	2014 р.		2015 р.		2016 р.		Зміни			
	Абс.вел, тис. грн.	Відносна вел., %	Абс.вел., тис. грн.	Відносна вел., %	Абс.вел, тис. грн.	Відносна вел., %	2015р. / 2014 р.		2016 р. /2015 р.	
							Абс.вел, тис. грн.	Відносна вел., %	Абс.вел, тис. грн.	Відносна вел., %
ДНВП «Об'єднання «Комунар»»										
Власний капітал	232846	69,3	233385	59,8	233706	55,9	539	-9,5	321	-3,9
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	6198	1,8	386	0,1	0	0	-5812	-1,7	-386	-0,1
Поточні зобов'язання	97025	28,9	156612	40,1	183688	44,1	59587	11,2	27076	4,0
Баланс	336070	100,0	390383	100,0	417394	100,0	54312	0,0	27011	0,0
ПАТ «Київський завод комунального машинобудування «Коммаш»»										
Власний капітал	107430	95,6	100637	95,2	95921	96,8	-6793	-0,4	-4716	1,6
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	4382	3,9	4420	4,2	0	0,0	38	0,3	-4420	-4,2
Поточні зобов'язання	573	0,5	682	0,6	3198	3,3	109	0,1	2516	2,7
Баланс	112385	100,0	105739	100,0	99119	100,0	-6646	0,0	-6620	0,0
ВАТ «Турбоатом»										
Власний капітал	2583206	64,3	3774128	78,3	3374477	71,2	1190922	14,0	-399651	-7,1
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	161748	4,0	451600	9,4	37244	0,8	289852	5,4	-414356	-8,6
Поточні зобов'язання	1274130	31,7	999674	12,3	1326885	28,0	-274456	-19,4	327211	15,7
Баланс	4019084	100,0	4818962	100,0	4738606	100,0	799876	0,0	-80356	0,0
ПАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування»										
Власний капітал	7257	28,1	13634	52,6	20738	64,3	6377	24,5	7104	11,7
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	2438	9,5	1833	7,1	1229	3,8	-605	-2,4	-604	-3,3
Поточні зобов'язання	16085	62,4	10446	40,3	10504	31,9	-5639	-22,1	58	-8,4
Баланс	25780	100,0	25913	100,0	32247	100,0	133	0,0	6334	0,0
ПАТ «Український науково-дослідний і конструкторський інститут хімічного машинобудування»										
Власний капітал	6217	94,1	8102	84,8	8068	84,9	1885	-9,3	-34	0,1
Довгострокові зобов'язання та забезпечення	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Поточні зобов'язання	392	5,9	1452	15,2	1425	15,1	1060	9,3	-27	-0,1
Баланс	6609	100,0	9558	100,0	9493	100,0	2949	0,0	-65	0,0

Таблиця 2

Аналіз динаміки та структури власного капіталу підприємств галузі

Показник	2014 р.			2015 р.			2016 р.			Зміни		
	Абс.вел, тис. грн.	Відносна вел., %	Абс.вел., тис. грн.	Відносна вел., %	Абс.вел, тис. грн.	Відносна вел., %	Абс.вел, тис. грн.	Відносна вел., %	Абс.вел, тис. грн.	Відносна вел., %	Абс.вел, тис. грн.	Відносна вел., %
ДНВП «Об'єднання «Комунар»												
Власний капітал	323846	100,0	233385	100,0	233706	100,0	-90461	0,0	321	0,0	0,0	0,0
Зареєстрований капітал	158664	48,9	158664	67,1	158664	67,9	0	18,2	0	0	0	0,8
Додатковий капітал	11760	3,6	10834	4,6	10834	4,6	-926	1,0	0	0	0	0,0
Нерозподілений прибуток	27139	8,4	27172	11,6	27208	11,6	33	3,2	36	0,0	0,0	0,0
Резервний капітал	36209	11,2	36715	15,7	37000	15,8	506	4,5	285	0,1	0,1	0,1
ПАТ «Київський завод комунального машинобудування «Коммаш»												
Власний капітал	107430	100,0	100637	100,0	95921	100,0	-6793	0,0	-4716	0,0	0,0	0,0
Зареєстрований капітал	4203	3,9	4203	4,2	4203	4,4	0	0,3	0	0	0	0,2
Додатковий капітал	106097	98,8	99350	98,7	94198	98,2	-6747	-0,1	-5152	-0,5	-0,5	-0,5
Нерозподілений прибуток	-2870	-2,6	-2916	-2,9	-2480	-2,6	-46	0,3	436	0,3	0,3	0,3
Резервний капітал	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0	0,0
БАТ «Турбоатом»												
Власний капітал	2583206	100,0	3774128	100,0	3374477	100,0	1190922	0,0	-399651	0,0	0,0	0,0
Зареєстрований капітал	105624	4,1	105624	2,8	105624	3,1	0	-1,3	0	0	0	0,3
Додатковий капітал	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0	0	0,0
Нерозподілений прибуток	2412760	93,4	3599880	95,4	3200229	94,8	1187120	2,0	-3200229	-0,6	-0,6	-0,6
Резервний капітал	61064	2,4	61064	1,6	61064	1,8	0	-0,8	0	0	0	0,2
ПАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування»												
Власний капітал	7257	100,0	13634	100,0	20738	100,0	6377	0,0	7104	0,0	0,0	0,0
Зареєстрований капітал	11272	155,3	11272	82,7	11272	54,4	0	-72,6	0	0	0	-28,3
Додатковий капітал	11679	165,9	16304	119,6	21305	102,7	4625	-46,3	5001	-16,9	-16,9	-16,9
Нерозподілений прибуток	-31316	-431,5	-29564	-216,8	-27461	-132,4	1752	214,7	2103	84,4	84,4	84,4
Резервний капітал	0	0,0	6	0,04	6	0,03	-6	0,04	0	-0,01	-0,01	-0,01
ПАТ «Український науково-дослідний і конструкторський інститут хімічного машинобудування»												
Власний капітал	6217	100,0	8102	100,0	8068	100,0	1885	0,0	-34	0,0	0,0	0,0
Зареєстрований капітал	3549	57,1	3549	43,8	3549	43,9	0	-13,3	0	0	0	0,1
Додатковий капітал	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0	0	0,0
Нерозподілений прибуток	-1319	-21,2	-396	-4,9	-390	-4,8	923	-16,3	6	0,1	0,1	0,1
Резервний капітал	2617	42,1	3591	44,3	3591	44,5	974	2,2	0	0	0	0,2

Показники фінансової стійкості підприємств галузі

Коефіцієнти	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Зміни	
				2015 р./ 2014 р.	2016 р./ 2015 р.
ДНВП «Об'єднання «Комунар»					
фінансової автономії	0,6928	0,5978	0,5599	-0,0950	-0,3790
фінансової залежності	1,4433	1,6727	1,7859	0,2294	0,1132
маневреності власного капіталу	0,3471	0,2910	0,2938	-0,0561	0,0028
концентрації позикового капіталу	0,3071	0,4022	0,4401	0,0951	0,0379
фінансової стабільності	1,1303	0,7236	0,6676	-0,4067	-0,0560
фінансової стійкості	0,7113	0,5988	0,5599	-0,1125	-0,0389
забезпечення оборотних активів власними коштами	0,5459	0,4204	0,4003	-0,1255	-0,0201
маневреність робочого капіталу	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
маневреність власних обігових коштів	0,0663	0,2872	0,2078	0,2209	-0,0794
коефіцієнт покриття запасів	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
ПАТ «Київський завод комунального машинобудування «Коммаш»					
фінансової автономії	0,9559	0,9517	0,9677	-0,0042	0,0160
фінансової залежності	1,0461	1,0507	1,0333	0,0046	-0,0174
маневреності власного капіталу	-0,0024	-0,0032	-0,0229	-0,0008	-0,0197
концентрації позикового капіталу	0,0441	0,0483	0,0323	0,0042	-0,0160
фінансової стабільності	-0,0555	-0,0670	-0,7106	-0,0115	-0,6436
фінансової стійкості	0,9949	0,9936	0,9677	-0,0013	-0,0259
забезпечення оборотних активів власними коштами	-0,9228	-1,0059	-2,4573	-0,0831	-1,4514
маневреність робочого капіталу	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
маневреність власних обігових коштів	-0,1745	-0,1433	-0,0282	0,0312	0,1151
коефіцієнт покриття запасів	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
БАТ «Турбоатом»					
фінансової автономії	0,6427	0,7832	0,7121	0,1405	-0,0711
фінансової залежності	1,4042	1,2768	1,5558	-0,1274	0,2790
маневреності власного капіталу	0,5123	0,6661	0,3775	0,1538	-0,2886
концентрації позикового капіталу	0,3573	0,2168	0,2879	-0,1405	0,0711
фінансової стабільності	1,4339	3,0721	1,3112	1,6382	-1,7609
фінансової стійкості	0,6829	0,7926	0,7907	0,1097	-0,0019
забезпечення оборотних активів власними коштами	0,6177	0,7625	0,5741	0,1448	-0,1884
маневреність робочого капіталу	0,8438	0,4980	0,6900	-0,3458	0,1920
маневреність власних обігових коштів	0,4199	0,6743	0,6543	0,2544	-0,0200
коефіцієнт покриття запасів	1,8259	2,2704	3,4889	0,4445	1,2185
ПАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування»					
фінансової автономії	0,2815	0,5261	0,6386	0,2446	0,1125
фінансової залежності	3,5524	1,9006	1,5658	-1,6518	-0,3342
маневреності власного капіталу	0,0447	0,2716	0,4229	0,2269	0,1513
концентрації позикового капіталу	0,7185	0,4739	0,3613	-0,2446	-0,1126
фінансової стабільності	0,0622	0,5732	1,1705	0,5110	0,5973
фінансової стійкості	0,3761	0,5969	0,6765	0,2206	0,0796
забезпечення оборотних активів власними коштами	0,0668	0,4026	0,5666	0,3358	0,1640
маневреність робочого капіталу	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
маневреність власних обігових коштів	0,0659	0,1005	0,0575	0,0346	-0,0430
коефіцієнт покриття запасів	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000

Продовження таблиці 1

ПАТ «Український науково-дослідний і конструкторський інститут хімічного машинобудування»					
фінансової автономії	0,9406	0,8477	0,8499	-0,0929	0,0022
фінансової залежності	1,0631	1,1797	1,1766	0,1166	-0,0031
маневреності власного капіталу	0,2429	0,2096	0,2294	-0,0333	0,0198
концентрації позикового капіталу	0,0593	0,1519	0,1501	0,0926	-0,0018
фінансової стабільності	4,0943	1,3794	1,5284	-2,7149	0,1490
фінансової стійкості	0,9407	0,8477	0,8499	-0,0930	0,0022
забезпечення оборотних активів власними коштами	0,8037	0,5791	0,6045	-0,2246	0,0254
маневреність робочого капіталу	0,3888	1,3080	1,1910	0,9192	-0,1170
маневреність власних обігових коштів	0,0492	0,0594	0,0955	0,0102	0,0361
коефіцієнт покриття запасів	2,7628	0,8412	0,0000	-1,9216	-08412

Оберненим до попереднього є коефіцієнт фінансової залежності, який показує, у скільки разів рентабельність власного капіталу більша за рентабельність активів. Для коефіцієнта фінансової залежності рекомендоване значення менше ніж 2, якому повністю відповідають розраховані коефіцієнти по досліджуванім підприємствам упродовж аналізованого періоду. На ПАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» у 2014 р. цей коефіцієнт мав значення 3,5524, але в 2016 р. відбулося його значне зниження – 1,5658, що є позитивною тенденцією у діяльності підприємства.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу дає змогу визначити частку власного капіталу, що спрямована на фінансування оборотних активів. Додатне значення свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів та частини оборотних. Позитивною динамікою є збільшення показника, а нормативним значенням – 0,1 та вище. Серед досліджуваних підприємств ДНВП «Об'єднання «Комунар», ВАТ «Турбоатм», ПАТ «Український науково-дослідний і конструкторський інститут хімічного машинобудування» впродовж 2014–2016 рр. мають розмір коефіцієнту, що відповідає нормативному. Це свідчить про достатню гнучкість використання власних ресурсів підприємств. ПАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» у 2014 рр. мало розмір коефіцієнту нижче нормативного, а в 2015–2016 рр. показник відповідає нормі, тобто в 2015–2016 рр. підприємство досягло достатньої гнучкості використання власних ресурсів. Стосовно ПАТ «Київський завод комунального машинобудування «Коммаш» зазначимо, що підприємство мало розмір коефіцієнту нижчий за нормативний упродовж усього аналізованого періоду, що говорить про те, що значна частина власних фінансових ресурсів спрямована на фінансування позаоборотних активів, чия ліквідність є невисокою.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу є протилежним до коефіцієнту автономії та дає змогу визначити частку активів підпри-

ємства, що фінансуються за рахунок довгострокових та короткострокових позикових ресурсів. Нормативним значенням відповідно є 0,4–0,6. Оскільки в структурі капіталу аналізованих підприємств суттєво переважає власний капітал, то очевидним є формування активів підприємства переважно за рахунок власних коштів. На всіх підприємствах, окрім ПАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування», значення коефіцієнта концентрації позикового капіталу значно нижче за нормативне.

Показник фінансової стабільності характеризує частку в загальній вартості майна підприємства всіх джерел коштів, які підприємство може використовувати у своїй поточній господарській діяльності без шкоди для кредиторів. Позитивною є тенденція збільшення коефіцієнта. Коефіцієнти фінансової стабільності ВАТ «Турбоатом», ПАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» та ПАТ «Український науково-дослідний і конструкторський інститут хімічного машинобудування» впродовж досліджуваного періоду перевищують 1, а ДНВП «Об'єднання «Комунар» та ПАТ «Київський завод комунального машинобудування «Коммаш» упродовж 2014–2016 рр. мають значення показника нижче 1. Тобто всі підприємства, крім ДНВП «Об'єднання «Комунар» та ПАТ «Київський завод комунального машинобудування «Коммаш» використовують у своїй практичній діяльності лише власні оборотні кошти.

Коефіцієнт фінансової стійкості дає змогу вказати, яка частина активів фінансується за рахунок довгострокових джерел фінансування – власного капіталу та довгострокових позикових фінансових ресурсів. Нормативним є значення 0,7–0,9. На ДНВП «Об'єднання «Комунар» у 2014 р. коефіцієнт фінансової стійкості відповідав нормативному значенню, а в 2015–2016 рр. відбулося зниження цього коефіцієнта, що є негативною тенденцією і свідчить про втрату фінансової стійкості та ризик виникнення банкрутства. На ПАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» на протязі всього періоду відбувалося зростання

Таблиця 4

Аналіз ділової активності підприємства

Коефіцієнти	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Зміни	
				2015 р./ 2014 р.	2016 р./ 2015 р.
ДНВП «Об'єднання «Комунар»					
Коефіцієнт оборотності активів	0,9393	0,9819	0,9372	0,0426	-0,0447
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	5,9728	6,1398	3,0285	0,1670	-3,1113
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	16,4695	15,3782	18,0222	-1,0933	2,6440
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,3557	1,5299	1,6208	0,1742	0,0909
Коефіцієнт оборотності основних засобів	2,6327	3,0228	3,3765	0,3901	0,3536
ПАТ «Київський завод комунального машинобудування «Коммаш»					
Коефіцієнт оборотності активів	0,0149	0,0193	0,0216	0,0044	0,0023
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	7,5614	9,2952	4,7473	1,7339	-4,5479
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,0155	0,0203	0,0226	0,0048	0,0023
Коефіцієнт оборотності основних засобів	0,0149	0,0194	0,0218	0,0045	0,0024
ВАТ «Турбоатом»					
Коефіцієнт оборотності активів	0,4761	0,6097	0,4535	0,1336	-0,1562
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,3951	7,4718	5,7656	4,0767	-1,7062
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	5,8151	4,6770	6,0014	-1,1381	1,3244
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,7766	0,8476	0,6063	0,0710	-0,2413
Коефіцієнт оборотності основних засобів	4,3659	3,7344	4,3633	-0,6315	0,6289
ПАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування»					
Коефіцієнт оборотності активів	1,3704	0,8727	0,5419	-0,4977	-0,3308
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	17,6820	10,9389	3,9861	-6,7431	-6,9528
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	114,1808	158,7072	125,3872	44,5264	-33,3200
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	4,6129	2,1593	0,9206	-2,4536	-1,2387
Коефіцієнт оборотності основних засобів	5,3403	4,4604	3,4710	-0,8799	-0,9894
ПАТ «Український науково-дослідний і конструкторський інститут хімічного машинобудування»					
Коефіцієнт оборотності активів	0,0713	0,7871	0,5652	0,7158	-0,2219
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,4911	0,6860	0,8935	0,1949	0,2075
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	191,3513	11,1566	6,0245	180,1947	-5,1321
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,0755	0,8887	0,6659	0,8132	-0,2228
Коефіцієнт оборотності основних засобів	0,4013	3,2597	2,0876	2,8584	-1,1721

цього коефіцієнту, але він тільки наблизився до нормативного значення. На інших досліджуваних підприємствах цей показник знаходиться у межах нормативу. Високе значення показника свідчить про низький рівень ризику втрати платоспроможності та хороші перспективи функціонування підприємства. Зокрема, банкрутство у поточному році суб'єкту господарювання не загрожує.

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами говорить про здатність підприємства фінансувати оборотні активи за рахунок власних коштів. Нормативним значенням є 0,1 та вище. У разі нижчого значення необхідно залучати додаткові кошти для покриття розривів у платіжному календарі. Аналізовані підприємства впродовж аналізованого періоду мають достатній рівень показника (вище 0,1), що говорить про повну забезпеченість оборотних активів власними коштами, виняток – ПАТ «Київський завод комунального машинобудування «Коммаш», де значення цього показника має від'ємне значення.

Маневреність робочого капіталу вказує на частину запасів підприємства, що фінансуються за рахунок власних обігових коштів. Здатність покривати обсяг запасів за рахунок власних коштів свідчить про хороші перспективи розвитку підприємства, низьку потребу в додатковому залученні позикових коштів та потенційно низький обсяг фінансових витрат. Позитивним є зменшення значення показника. Через відсутність запасів у ДНВП «Об'єднання «Комунар», ПАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» та ПАТ «Київський завод комунального машинобудування «Коммаш» цей показник впродовж 2014–2016 рр. дорівнює нулю. Інші підприємства мають дуже низькі значення цього показника через низький рівень запасів, що пов'язано з галузевою приналежністю підприємств.

Маневреність власних обігових коштів укажує, яка їх частина перебуває у грошовій формі. Всі підприємства мають низьке значення показника, що свідчить про нездатність швидко відповідати за своїми короткостроковими зобов'язаннями за рахунок власного капіталу.

Коефіцієнт покриття запасів укажує, наскільки запаси забезпечені нормативними джерелами фінансування запасів. Через відсутність запасів показник неможливо розрахувати для досліджуваних підприємств, окрім ПАТ «Турбоатом», де спостерігається позитивна динаміка підвищення значення цього коефіцієнту, та ПАТ «Український науково-дослідний і конструкторський інститут хімічного машинобудування», де відбувалося зниження коефіцієнта і в 2016 р. він дорівнював нулю.

Значною мірою стабільність фінансового стану підприємства зумовлена його діловою активністю, що залежить від ринків збуту продукції, ділової репутації суб'єкта господарю-

вання, ефективності використання наявних ресурсів та стабільності економічного зростання. Аналіз ділової активності дає змогу проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства, що характеризується швидкістю обертання фінансових ресурсів підприємства. Оцінка полягає у дослідженні рівнів та динаміки показників оборотності (табл. 4).

Коефіцієнт оборотності активів відображає швидкість обороту сукупного капіталу підприємства, тобто показує, скільки разів за аналізований період відбувається повний цикл виробництва й обіг, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна одиниця активів. Упродовж аналізованого періоду на ДНВП «Об'єднання «Комунар» кожна одиниця активів принесла 0,9 одиниць реалізованої продукції, що є високим результатом і позитивною є тенденція до збільшення. Негативні зміни показника простежуються на ПАТ «Турбоатом» (з 0,6097 од. у 2015 р. до 0,4535 у 2016 р.) та на ПАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» (з 1,3704 од. у 2014 р. до 0,5419 у 2016 р.). Значно підвищив рівень доходу впродовж 2014–2016 рр. ПАТ «Український науково-дослідний і конструкторський інститут хімічного машинобудування» – з 0,0713 од. у 2014 р. до 0,7871 та 0,5652 од. у 2015 та 2016 рр. відповідно. Таким чином, максимальний рівень доходу на вкладені активи отримувало протягом 2014–2016 рр. ДНВП «Об'єднання «Комунар», що свідчить про ефективність використання активів підприємств. Найменшу кількість одиниць реалізованої продукції з кожної одиниці активів отримало ДНВП «Об'єднання «Комунар» у 2016 р., і ця тенденція є негативною, що свідчить про зниження ефективності використання активів підприємств.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує, скільки разів за рік обернулися кошти, вкладені в розрахунки. На деяких досліджуваних підприємствах простежується тенденція до зниження оборотності дебіторської заборгованості, що є негативним аспектом. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує розширення або зниження комерційного кредиту, наданого підприємству. Чим вищим є коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, тим скоріше підприємство розраховується за своїми зобов'язаннями. Рівень зазначеного коефіцієнта на всіх аналізованих підприємствах, окрім ПАТ «Український науково-дослідний і конструкторський інститут хімічного машинобудування», має тенденцію до зменшення у 2016 р. Зменшення коефіцієнта свідчить про уповільнення розрахунків підприємств зі своїми постачальниками й є негативним фактором, а позитивні зміни, що відбуваються на ПАТ «Український науково-дослідний і конструкторський інститут хімічного машинобудування», можуть свідчити про відсутність

проблем з оплатою рахунків. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості доцільно порівняти з коефіцієнтом оборотності кредиторської заборгованості. Неприятливою для підприємства є ситуація, коли коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості значно більше коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості. Така ситуація простежується на всіх досліджуваних підприємствах, окрім ПАТ «Турбоатом», де ці коефіцієнти приблизно мають однакові значення.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу характеризує ефективність використання власного капіталу підприємства, тобто показує, наскільки масштаб діяльності підприємства забезпечується власним капіталом. Збільшення показника ДНВП «Об'єднання «Комунар» та на ПАТ «Український науково-дослідний і конструкторський інститут хімічного машинобудування» свідчить про підвищення ефективності використання власного капіталу підприємства. Зменшення коефіцієнту на ПАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобуду-

вання» говорить про зниження ефективності його використання.

Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) показує ефективність використання основних засобів підприємства. Чим вищим є значення коефіцієнта, тим ефективніше використовуються основні засоби, що знаходяться у розпорядженні підприємства. У групі аналізованих підприємств лише ПАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» має тенденцію до зменшення даного показника на протязі всього дослідженого періоду, тому керівництву слід звернути увагу на ефективність використання основних засобів.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, виходячи з проведеного аналізу, зазначимо, що досліджувані підприємства машинобудівної галузі використовують у своїй діяльності переважно власні фінансові ресурси, що свідчить про достатню фінансову стійкість цих підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк И.А. Управление капиталом: учебн. Курс. К.: Ника- Центр, Эльга, 2004. 576 с.
2. Бригхем Е.Ф. Основы финансового менеджмента; пер. с англ. К.: Ника-центр, 1997. 1000 с.
3. Ван Хорн Дж.К. Основы управления финансами; пер. с англ. М.: Финансы и статистика, 2003. 800 с.
4. Головки Т.В. Стратегічний аналіз: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2014. 198 с.
5. Финансовый менеджмент: науч. пособ. / Е.С. Стоянова, Т.Б. Крылова; под. общ. ред. Е.С. Стояновой. М.: Перспектива, 2012. 566 с.
6. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент: учеб. пособ. М.: Финансы и статистика, 2014. 768 с.